

ELVEMUSLING

[*Margaritifera margaritifera*]

Trua art

Truet elvemusling trives godt i Steinkjer

STEINKJER: Elvemuslingen, mest kjent for sine fine perler, lever i beste velgående i flere elver i Steinkjer, men er nesten utryddet i resten av Europa. Nå håper Anton Rikstad at den planlagte rotenonaksjonen vil redde bestanden av både laks og elvemusling i Steinkjerelva.

ELVEMUSLING

Det er hørlagt omtrent åtte millioner elvemuslinger i åtte elver i Steinkjer. I Europa har muslingen hatt en dramatisk nedgang de siste årene, noe som skyldes perlefakking, forurensning og ødelagte levesteder. Det anslås at Norge har mer enn halvparten av elvemuslingene som finnes i Europa, og i Norge er Trøndelag og Nordland som har de største bestandene. Det får fiskerivalter Anton Rikstad hos Fylkesmannen i Nord-Trøndelag til å konkludere med at Steinkjer har et spesielt ansvar for å ta vare på arten.

Figguelva er helt unik. Her viser tidligere tellinger at det finnes omtrent seks millioner elvemuslinger på den 18 kilometer lange strekningen. Her finnes det aller mest av elvemuslinger i Steinkjer, men også i mindre elver som Borgelva, Nødalelva, Forneselva og Langhamrelva, som vi har undersøkt i sommer. Finnes det viktige bestander med elvemuslinger, sier Anton Rikstad til Steinkjer-Avisa.

Vedfålle perler

I vår tok fiskeforvalteren med seg NRK på jakt etter elvemuslinger og gjennom hele sommeren har det vært sølety på den etter hvert så sjeldne muslingen i hele landet. På de mange turene langs elvene i Steinkjer, har Anton Rikstad kommet i prat med mange som husker tiden da man jaktet etter de vedfålle perlene.

Elvemuslingen, som også kalles elveperlemusling og kråkeskjell, ble fredet i 1983, men i gamle dager var det mange som lette etter de blanke perlene. Jeg smakket blant annet med et eldre dam i Stod, som kunne fortelle at hun som ung lette etter perler i elvemuslinger i Forneselva. De solgte hun for 25 kroner til gullsmid Kloth i Steinkjer, og det var mye penger på den tiden, forteller Rikstad og viser ivrig fram noen eksemplarer på perler fra elvemusling.

Da Norge var underlagt Danmark, ble alt av perler funnet i Norge sendt til dronningen i Dan-

FORNESELVA: Forneselva er elvemuslingens ekstra store, som denne som er 14 centimeter og veier 320 gram.

Foto: Aron Rikstad.

mark. Det vises blant annet på et kronn som er prydet med perler fra Norge. I Kina besøkte jeg et oppdrettsanlegg som produserte perler ved å legge små sandkorn inn i muslingen, og på den måten fikk de mange små hvite perler i hver musling. Det har også vært snakk om et lignende prosjekt her i Trøndelag, uten at det har blitt realisert, sier Rikstad.

Broker tips

Han er overrasket over at så mange kjenner til elvemuslingen i elvene rundt omkring i Steinkjer.

– Jeg har inntrykk av at mange som bor i nærheten av elver med elvemusling har mye kunnskap om muslingen, og vet at den er

fredet. Samtidig er jeg sikker på at det finnes flere elver i Steinkjer som har elvemuslinger, og det vil vi gjerne få tips om slik at bestanden kan kartlegges.

Renner vannet

Mens muslinger som kamskjell, blåskjell og østers blir ansett som delikatesser, eger ikke elvemuslingen seg på matbordet.

– Jeg smakte på en musling en gang, og det smakte ikke godt. Selgt og lite delikat. Jeg traff et par franskmenn som kokte suppe på elvemuslinger en gang, men jeg nekter å tro at det var godt, forteller Rikstad.

Det betyr ikke at elvemuslingen gjør nytte for seg. Hver elvemusling renser opptil 50 liter

vann i døgnet, og er en viktig bidragsyter til det rene vannet som finnes i trønderske elver. Elvemuslingen kan bli opptil 200 år gammel og har en midt sagt krevende 'oppvekst'.

Elvemuslingen lever som en parasitt på ørefet- og laksunger det første leveåret. Den fester seg på gjellene og blir etter hvert koplest inn, før den slipper seg ned på elvebunnen. Der graver den seg ned de første leveårene, før den blir synlig på elvebunnen. Den skøder ikke fisken og er helt avhengig av en levende vertsfisk, forteller Rikstad.

Rotenonbehandling

Forskning gjort i forbindelse med kartleggingen i Steinkjer,

har påvist at det finnes forskjellige typer elvemuslinger.

En type elvemusling fester seg kun på øret, mens en annen fester seg kun på laks. Det viser tydelig i Steinkjerelva der det er en 'forgubbing' av elvemuslingene, i og med at det nesten ikke finnes unglaks. Det betyr at den planlagte rotenonbehandling er riktig både for laks og elvemusling. Uten unglaks klarer ikke elvemuslingen å formere seg og vil de ut, forklarer Anton Rikstad.

Lav vannstand har ført til at den varslede rotenonbehandling i Steinkjerelva har blitt utsatt flere ganger i sommer, og nå er aksjonen utsatt til slutten av august.

NILHOLELVA: Gamle elvemuslinger i rone m jelleiken. Forskere kan få en annen fine utfanger av forurensning ved å ta prøver fra elvemuslinger, sier Anton Rikstad.

VANNRENSER: Utsatt med vannkåkkart har Rikstad, Aasen og Anton Rikstad kartlagt elvemuslinger i fire elver i sommer. Her fra Forneselva der de anslår at det finnes 10.000 elvemuslinger.

Foto: Aron Rikstad.

NATURMANGFOLDÅRET: MILJØVERNMINISTER ERIK SOLHJEM BESØKTE I GÅR ØVRE OG NEDRE EIKER

MUSLINGSAFARI: Miljøvernminister Erik Solheim fikk nærkontakt med elvemuslinger i Hoenselva i Øvre Eiker i går. Her med spesialkonsulent Morten Eken fra Modum kommune.

FOTO: PETER MYDSKE

Med musling i sikte

Ingen kan fortelle århundrers historie om luftkvalitet og elvevann så godt som **elvemuslingen**. Nå jobbes det intenst for å hindre at den blir borte.

BIOFORSKNING

Den gamle, kloke på

Den finnes på bunnen av elver over 400 steder her til lands. Elvemuslingen, som ved feran øyeblikk ser ut som et blått løv, blir gjerne 200 år. Men den eldste som er funnet er 280 år.

– I mitt neste liv vil jeg bli elvemusling, sier Anton Rikstad hos Fylkesmannen i Nord-Trøndelag. De tre siste åra har han hatt ansvar for den nasjonale handlingsplanen for å bevare elvemuslingen her i Norge.

Norge og Sverige best
I noen elver lever 25 millioner muslinger. I andre er de bare 50 igjen, legger ut dem er under 100

år. Forurensning og kraftbygginger tar livet av angroingen.
– Elvemuslingen er en av de viktigste miljøindikatorer på vannkvalitet. Den er fredet i hele Europa, men har blitt borte fra mange elver, sier Rikstad.
– Nå langt her vi funnet den i over 600 elver i Norge. Og vi vil gjerne vite om andre flura, sier Rikstad.
– Nå har Norge og Sverige de beste bestandene, sier han.
– Grunnen til at det fortsatt er så mange gode forekomster i Norge og Sverige, er at vi har mindre forurensning enn i resten av Europa, forklarer han.
Den finnes antagelig på fest

steder i Nordland. Mens Trøndelag og Møre og Romsdal har de beste bestandene. Der finnes noen få steder på feranet, men på Østlandet finnes stadig gjeller.
– Så langt her vi funnet den i over 600 elver i Norge. Og vi vil gjerne vite om andre flura, sier Rikstad.
Utsett
Over alt hvor den finnes, blir muslingen brakt som alliert «indikator»-art på vannkvalitet ingen steder er vannet så rent som der den stikker i seg og renner let som renner over det. Blir vannkva-

liteten dårlig, dør den. Forhøret over hele Europa følger den med angroingen.
Tungmetallforurensning fra landbruks, som kraftbygginger og hvedefrukt til at den er tvunget.
– Muslingen må ha vann, men kraftbygginger tar livet av elver. Mens utvasking fra landbruk og slagbakk forer til at dandruker i slott, sier Rikstad.
Klok
Ingen kan fortelle mer om helse og alder basert på muslingen.
– Vi låte prøver avhallet på en

200 år gammel musling. Et år i de tre år lever den i vannet og vannet var i 1800, sier Rikstad.
Men den forteller også om dagens dag.
– Vi ser tydelig at det er mindre bly i bunn, men da bunnene var prøvetatt er bly på 70 tall.
Muslingen dekker helt naturlig av fisk når muslingen slipper løvsene sine ut i vannet, har de bare timer på seg for å finne en laks i løse seg på. Finer de ingen fisk, dør de. Isvinner det forer om lakseangre fisk, er den borte. De fleste den seg til fiskene girde lyses, og sier det i to år er for den slipper seg ned

Fakta

- Elvemusling**
- Elvemuslingen er en av fem i verden, norske elver som har fått handlingsplan.
 - De andre er stor salamander, danfrosk, åkerfrosk og ørret som er i utrykning.
 - Muslingen er fredet. Svært, det ble borte i 10 den opprinnelse.
 - Den ble opplyst 150-200 år, den eldste som er funnet 280 år.
 - Den er en viktig indikator på vannkvalitet, og er viktig for miljøet.
 - Fylkesmannen 50 år vann i dag på post eller mat.
 - Muslingen sørger for rene vannkvalitet ved å gjøre det den blir spart med vannet.
 - Eller ender forurensning, men tar mer enn 100 år å bli skilt.
 - Laks og laks vand for muslingen girde.
 - Akter seg av fisk, muslingen vann set for seg på og lever på angroing.

natlinnen.no

Natlinnen.no

- Vi da en elver med overvåring? Midt fra til Arvidalen i Nord-Trøndelag, der i tillegg til de tre siste åra har han hatt ansvar for den nasjonale handlingsplanen for å bevare elvemuslingen her i Norge.

eldebunnen

på eldebunnen og blir stivt angroet. Blir en fem centimeter stor lakseegg, kan det finnes 200 muslinger i løst. De lever av lakse egg og blod som de klatrer i.
– I elver som er påvirket av grunnforurensning, blir det lite fisk, og muslingen dør, sier Rikstad.
Godt i elva
I Danmark var forurensning funnet 25 millioner muslinger, mens det i elver i Norge og på Hittis finnes bare 50. Det betyr at naturforurensning er på 100 år.

Det betyr at ikke kommer opp til, sier Anton Rikstad.
– Det sier en forebyggning i elven.
Så viktig er det i Norge muslingen, at det i Trøndelag gjøres forsøk på å sette larven i et kar sammen med lakseegg. Der ferar den seg til fisk, og settes ut i elven.
– Og i Luxemburg driver de opprettet av elvemusling, men for å sette den ut i naturen, sier Anton Rikstad.
Støker vann
– Naturen bibliotek, sier Paul Eric Appolin ved Bioforsk-

sjonen i Svanhild i Porselunden. Han har selv svømmet og dykket ut i elven og har prøvd å sette muslingen ut. En enkelt elvemusling lever 50 år gammel i dag, det er den som er funnet i et kar sammen med lakseegg. Der ferar den seg til fisk, og settes ut i elven.
– De største egne perlefabrikkene, ingen andre slik, er det etter muslingen. Perlene de satte ut var kun forberede lakseegg.
Det ferar etter hvert i muslingen, muslingen var i ferd med å bli borte, og antallet er 1800 tall. Det ble det forsvant i fiske muslingen. Men bare for en periode.
De ferar etter hvert i muslingen, ble det sett opp 20 millioner muslinger i løst. De aller fleste var det i løst i ferd med å bli borte. Men bare for en periode. De ferar etter hvert i muslingen, ble det sett opp 20 millioner muslinger i løst. De aller fleste var det i løst i ferd med å bli borte. Men bare for en periode.

– De største egne perlefabrikkene, ingen andre slik, er det etter muslingen. Perlene de satte ut var kun forberede lakseegg.
Det ferar etter hvert i muslingen, muslingen var i ferd med å bli borte, og antallet er 1800 tall. Det ble det forsvant i fiske muslingen. Men bare for en periode.
De ferar etter hvert i muslingen, ble det sett opp 20 millioner muslinger i løst. De aller fleste var det i løst i ferd med å bli borte. Men bare for en periode.

laksen, forteller Appolin. Verden ligger med andre ord ikke på seg, men i naturen rundt seg.
LIKER NÅRSTAD
natlinnen.no
SIKTER LAVT
«I mitt neste liv vil jeg bli elvemusling»
ANTON RIKSTAD
FYLKESMANN I NORD-TRØNDELAG
PAUL ERIC APPOLIN
VED BIOFORSKNINGEN I SVANHILD I PORSELUNDEN

**LETEAK-
SJON:** Fiske-
forvalter An-
ton Rikstad
på leting etter
elvemusling i
Stjørdal.

Redningsaksjon for elvemuslingen

300 elvemuslinger er forsiktig flyttet oppstrøms i Kaldåa.

– Nord-Trøndelag Elektrisitetsverk (NTE) har gjort en heltmodig innsats for å redde elvemuslingen i Vassbygda, mener fiskeforvalter Anton Rikstad hos fylkesmannen i Nord-Trøndelag.

MISFORSTÅELSE

Den eldgamle og sjeldne bestanden av elvemusling i vassdraget ble berørt i forbindelse med restaurering av Kaldådammen ved utløpet av Almøvatnet i 2008.

Muslingene måtte flyttes på i

forbindelse med at (NTE) bygde midlertidig bru over Kaldåa.

NTE gjorde anstrengelser for å unngå at elvemuslingen skulle bli knust under anleggsvirksomheten. Det ble det merket trasé for anleggingen av bru og elvemuslingen ble flyttet. Ved en misforståelse ble brua plassert feil slik at en del muslinger likevel døde.

RYDDER OPP

Nå skulle brua fjernes etter ferdigstilling av restaureringen. Da ble miljøvernavdelinga hos Fylkesmannen kontaktet, slik at i forrige uke kunne vel 300 muslinger flyttes oppstrøms anleggsområdet.

– Etter at brua er fjernet vil så

muslingene bli flyttet tilbake, forteller Anton Rikstad.

ROSER NTE

NTE tar elvemuslingen på alvor og har vært en foregangsetat når det gjelder å ta vare på muslingen i regulerte elver, skryter fiskeforvalteren. Han er svært fornøyd med tiltakshaverens håndtering av saken, til tross for uhellet som tok livet av en del muslinger.

– Elvemuslingen er sjelden og den er fredet. Stjørdal har gode bestander av elvemusling. Derfor det bra at NTE ryddet opp etter seg i Vassbygda, sier Rikstad.

• LINE FINNØY BAKKEN
74 83 95 15

elvemuslingene

Forekomster av elvemusling i Trøndelag

Vi vil gjerne ha hjelp fra folk som ferdes i naturen. De kan melde fra til oss hvis de finner musling i vassdrag som ikke allerede er merket av på bestandkartet.

Kristian Julien, rådgiver ved miljøvernaveilingen.

På muslingjakt Kristian Julien på leting etter nye forekomster av elvemusling. Foto: ANTON RIKSTAD

Fakta

En ansvarsart

Elvemusling (Margaritifera margaritifera) har hatt en dramatisk tilbakegang i hele Europa de siste 100 årene. Årsaken til tilbakegangen skyldes tidligere perleliske og forringelse og ødeleggelse av leveområder.

Tilbakegangen i Norge har også vært merkbar, men er ikke så dramatisk som i resten av Europa. Det antas at Norge har mer enn halvparten av de elvemuslingene som finnes i Europa og den er derfor en typisk norsk ansvarsart. Nord-Trøndelag har landets største bestander av elvemusling.

Målet for forvaltningen av elvemuslingen i et langsiktig perspektiv er at den skal finnes i livskraftige populasjoner i hele Norge. Alle nåværende populasjoner skal opprettholdes eller forbedres.

Tiltakene som foreslås i handlingsplanen fra direktoratet for Naturforvaltning omfatter supplerende kartlegging, overvåking, informasjonsmaterieil, biotopforbedrende tiltak, samt forbedring av rutiner i saksbehandling som angår leveområder for elvemusling.

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag har det praktiske ansvaret med å følge opp handlingsplanen for elvemusling.

Kilde: Direktoratet for Naturforvaltning

